

дження з тваринами, що, зокрема, може втілитися шляхом посилення адміністративної відповідальності за такі дії через запровадження виправних робіт до винних осіб. Нами пропонується ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення викласти в такій редакції:

«Публічна демонстрація жорстокого поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, тягнуть за собою для фізичних осіб накладення штрафу від дев'яти до двадцяти одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян або виправних робіт строком до одного місяця, для юридичних осіб – накладення штрафу від двадцяти до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян із вилученням засобів публічної трансляції інформації».

Список використаних джерел:

1. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії / Н. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5–7.
2. Бойко В.Э. Агрессивность человека: генетический дефект или результат социализации / В.Э. Бойко // Новая парадигма. – Вып. 3. – С. 22–23.
3. Бэрон Р. Агрессия / Р. Бэрон, Д. Ричардсон. – СПб. : Питер, 2000. – С. 48–52, 111–117.
4. Шапка І.В. Профілактика агресивності та жорстокості серед неповнолітніх та молоді / І.В. Шапка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://psiholog-shapka.blogspot.com/2009/12/blog-post_6212.html.

ГАЛКІН І. Г.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальних
юридичних дисциплін
(Національний університет водного
господарства та природокористування)

УДК 347.823.4:339.543.33

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ І КОНТРАБАНДУ

У статті досліджується юридична відповідальність за порушення митних правил і контрабанду. Проаналізовано функціональні повноваження Державної фіскальної служби як організаційного інструменту забезпечення законності та правопорядку у сфері митного законодавства. Досліджено новий законодавчий підхід до визначення понять «контрабанда», «порушення митних правил».

Ключові слова: юридична відповідальність, порушення митних правил, контрабанда, Державна фіскальна служба, законність.

В статье исследуется юридическая ответственность за нарушение таможенных правил и контрабанду. Проанализированы функциональные полномочия Государственной фискальной службы как организационного инструмента обеспечения законности и правопорядка в сфере таможенного законодательства. Исследован новый законодательный подход к определению понятий «контрабанда», «нарушение таможенных правил».

Ключевые слова: юридическая ответственность, нарушение таможенных правил, контрабанда, Государственная фискальная служба, законность.

The article examines the legal responsibility for violation of customs regulations and smuggling. Analyzed the functional authority of the State Fiscal Service as an organizational tool to support law and order in the area of customs legislation. Investigated a new approach to legislative definitions “smuggling”, “violation of customs regulations”.

Key words: legal liability, violation of customs regulations, smuggling, State Fiscal Service, legality.

Вступ. Практика функціонування податкових і митних служб більшості країн світу свідчує спільне використання систем податкового й митного контролю. Це надає можливість працівникам податкової та митної служби відмовлятися від тотальних перевірок і більше уваги приділяти недобросовісним платникам податків і суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Проте ні створення Міністерства доходів і зборів, ні його реорганізація в Державну фіскальну службу не дала очікуваних результатів. Масові звернення та скарги від представників бізнесу свідчать про те, що керівництво митниці не вживає необхідних заходів задля викорінення корупції й ефективної боротьби з контрабандою. Останнім часом рівень хабарництва тільки зріс, у результаті чого Державному бюджету України було завдано серйозних збитків.

Необхідно зазначити, що різні аспекти питання юридичної відповідальності за порушення митних правил і контрабанди часто ставали об'єктами наукових досліджень різних науковців. Зокрема, актуальні питання митної політики було висвітлено в наукових працях С.В. Барамзіна, І.Г. Бережнюка, М.М. Блінова, П.Г. Гончарова, П.В. Дзюбенка, Є.В. Додіна, О.Д. Єршова, С.В. Ківалова, Ю.Г. Кисловського, О.М. Козиріна, Б.А. Кормича, В.Б. Кухаренка, Л.М. Маркова, П.В. Пашка, К.К. Сандровського, В.Г. Храбскова, С.І. Чернишова, М.Г. Шульги й ін. Дослідження юридичної відповідальності за порушення митних правил має несистемний характер, а тому є актуальним науковим пошуком сьогодення.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз юридичної відповідальності за порушення митних правил і дослідження такого явища, як контрабанда.

Результати дослідження. Незважаючи на 24 роки незалежності й розбудови нашої держави, деякі науковці досі характеризують стан економіки України як перехідний період ринкової системи, послаючись, зокрема, на особливості накопичення первісного капіталу. Адже саме наявність суперечностей у процесі первісного накопичення капіталу обов'язково переплітається з проблемами криміналізації в економічній системі.

Головними об'єктами кримінального бізнесу стали такі галузі економіки, що здатні дати надзвичайно великі прибутки, зокрема ринки горілчаних і тютюнових виробів, ринок нафтопродуктів, а також електроенергетика й операції у сфері зовнішньоекономічних відносин. Використовуються напрацьовані контрабандні схеми, коли у продаж надходить товар, що документально переміщується транзитом через територію України. Залишаючись у великих кількостях у країні без сплати будь-яких податків, він призводить до дисбалансу економічних відносин, з часом руйнуючи ринкову систему. Порушення такого характеру знищують добросовісну конкуренцію, створюючи так званий тіньовий ринок імпортованих товарів. Негативність такого явища полягає в тому, що хтось отримує додаткові надприбутки, хоча це теж є порушенням принципу соціальної справедливості, до того ж формується монополістичне середовище, від якого втрачає не тільки конкретний споживач, а й економічна система загалом [1].

За неякісної роботи митних органів і неефективного митного контролю митний тариф також лягає додатковим податковим навантаженням стосовно національних виробників. Уведення ввізного мита за рахунок підвищення цін на імпортовані товари сприяє зростанню тіньових операцій у сфері імпорту та призводить до пошуку як законних, так і незаконних способів знизити або уникнути митних платежів. Офіційні імпортери потерпають разом із національними виробниками. Сплачуючи податки в повному обсязі, вони втрачають конкурентоспроможність своїх товарів, тоді як контрабандний товар насичує ринок, задовольняючи наявний попит. Таке явище, як контрабанда, призводить до того, що митні органи перестають виконувати регулятивну й захисну функцію, утрачають свій авторитет і дискримінують національного виробника. Адже працюючи на ринку, відповідно до вимог чинного законодавства, національний виробник позбавляється можливості конкурувати на рівні й витримувати податковий тиск. Така ситуація призводить до виникнення недобросовісної конкуренції, у якій перемагають товари іноземного виробництва, що реалізуються за демпінговими цінами [1].

Розглядаючи порушення митних правил, можна говорити про те, що насамперед це є різновидом адміністративного правопорушення, яке законодавцем характеризується як винне ді-

яння (дія чи бездіяльність), що посягає на встановлений порядок перетинання митного кордону та переміщення через нього товарів, транспортних засобів і предметів. Митним правопорушенням притаманні такі ознаки, як суспільна небезпечність, заподіяння шкоди, винність і караність. Результатом такого правопорушення є порушення порядку переміщення товарів, транспортних засобів і предметів через митний кордон.

Так, за офіційними даними сайту «Урядовий портал», протягом січня-липня 2013 р. органами Міністерства доходів і зборів було заведено більше ніж 14 тисяч справ про порушення митних правил на суму понад 428,8 млн грн. Зокрема, найпоширенішими є випадки незаконного переміщення через митний кордон продовольчих товарів (більше ніж 3,8 тисяч випадків) і промислових товарів (більше ніж 3,3 тисяч випадків) загальною сумою понад 22,05 та 118,76 млн грн, відповідно.

За порушення митних правил у січні-вересні 2014 р. митницями Державної фіскальної служби України було порушено понад 11,3 тис. справ на загальну суму понад 444,78 млн грн, з них у 6,3 тис. справах тимчасово вилучено предмети правопорушень на 289,16 млн грн. Як і у 2013 р., частіше за все митні правила порушують під час переміщення продовольчих товарів. За 9 місяців 2014 р. зафіксовано майже 3 тис. таких випадків на суму понад 41,7 млн грн. Щодо переміщення промислових товарів, то таких випадків дещо менше – 2,3 тис. на загальну суму понад 149,49 млн грн.

За цей період також встановлено 419 випадків переміщення з порушенням митних правил валюти на загальну суму 63,8 млн грн і 170 випадків переміщення транспортних засобів на загальну суму понад 26,47 млн грн.

Усі види порушень митного законодавства передбаченні Митним кодексом України, зокрема Главою 68, яка й має однойменну назву – «Види порушень митних правил та відповідальність за такі правопорушення», у якій передбачається таке:

- порушення режиму зони митного контролю (ст. 468);
- неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем (ст. 469);
- недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до органу доходів і зборів призначення, видача їх без дозволу органу доходів і зборів або втрата (ст. 470);
- порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю (ст. 471);
- недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення (ст. 472);
- пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання (ст. 473);
- перешкоджання посадовій особі органу доходів і зборів в доступі до товарів, транспортних засобів, документів (ст. 474);
- неподання органу доходів і зборів звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем (ст. 475);
- переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності (ст. 476);
- порушення встановленого законодавством порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів за межі цієї території та/або встановленого законодавством порядку проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони (ст. 477);
- порушення порядку зберігання товарів на митних складах та здійснення операцій із цими товарами (ст. 478);
- порушення порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі (ст. 479);
- порушення порядку здійснення операцій з переробки товарів (ст. 480);
- перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів (ст. 481);
- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем (ст. 482);
- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 483);
- зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (ст. 484);

– дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів (ст. 485)[2].

Суб'єктами правопорушень за порушення митних правил можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Фізичні особи можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за умови, якщо на момент здійснення правопорушення вони досягли шістнадцятирічного віку. Посадові особи підлягають відповідальності за порушення митних правил, якщо в їхні службові обов'язки входило забезпечення виконання встановлених митним законодавством вимог. При скоєнні порушень митних правил підприємствами (юридичними особами) адміністративної відповідальності підлягають посадові особи цих підприємств. За порушення митних правил можуть бути накладені такі стягнення, як попередження, штраф, конфіскація товарів. Вони застосовуються залежно від суспільної шкідливості таких діянь.

Особливу увагу заслуговує визначення як у Митному, так і в Кримінальному кодексах України поняття «контрабанда». Сучасний термін «контрабанда» походить від італійського “contrabando”, означає “contra” – проти, “bando” урядового указу – проти урядового указу [3]. За своєю суттю контрабанда є суспільно небезпечним діянням, яке переважно направлене на порушення митних правил, а також порядку перетинання через кордон культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. Регулюючи й охороняючи порядок взаємного обміну товарами, всі розвинені держави світу встановили в законодавстві кримінальну відповідальність за контрабанду. Установлення жорсткої (кримінальної) відповідальності за такі дії пояснюється тим, що вони порушують державний суверенітет, завдають збитків економіці держави та встановленому порядку у сфері міжнародної торгівлі. Сучасній контрабанді притаманні різкі збільшення масштабів, а також швидке зростання обсягів. Вона характеризується високим рівнем організованості, технічним забезпеченням, регіональними й міжнародними зв'язками. Основним безпосереднім об'єктом злочину контрабанди є встановлений порядок переміщення певних предметів через митний кордон України. Додатковим факультативним об'єктом контрабанди можуть бути як встановлений порядок обігу предметів дозвільної системи, так і громадська безпека, здоров'я населення. До предметів контрабанди вітчизняний законодавець зараховує такі: культурні цінності; отруйні, сильнодіючі, радіоактивні, вибухові речовини; зброєю та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї); наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби; спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації; стратегічно важливі сировинні товари, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України, їх вільний обіг, згідно з чинним законодавством, може істотно обмежуватись і для переміщення їх через митний кордон, як правило, потрібен спеціальний дозвіл [2]. Задля якісної реалізації державної політики Митним кодексом передбачено відповідальність посадових осіб та інших працівників митних органів, організацій, які прийняли неправомірні рішення, учинили неправомірні дії або допустили бездіяльність, у тому числі в особистих корисливих цілях або на користь третіх осіб. За такі дії винних осіб може бути притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної відповідальності, відповідно до закону. Шкода, яка була заподіяна особам і їхньому майну неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю митних органів, організацій або їх посадових осіб чи інших працівників при виконанні ними своїх службових (трудова) обов'язків, відшкодується безпосередньо цими органами, організаціями в порядку, визначеному законом.

Ст. 201 Кримінального кодексу України визначає покарання за цей вид злочину у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до семи років із конфіскацією предметів контрабанди. А у випадку вчинення тих самих дій за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше засуджених за контрабанду, винні караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років із конфіскацією предметів контрабанди й із конфіскацією майна. У ст. 97 Кримінального кодексу УРСР 1922 р. відповідальність за контрабанду визначалась як міра покарання позбавленням волі на строк не менше ніж 3 роки із суворою ізоляцією, а за обтяжуючих обставинах навіть застосовувалась найвища міра покарання – розстріл. Європейський вектор розвитку зосереджує увагу законодавця й усієї правоохоронної системи на більш цивілізоване вирішення цього питання. Саме тому більше уваги приділяється виявленню злочинних схем і викриттю каналів реалізації контрабанди. Так, Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р. вперше було визначе-

но поняття «контрольована поставка» [6]. Метою проведення такої контрольованої поставки є негайне вжиття заходів, необхідних для об'єктивного визнання злочинами дії осіб, які беруть різнорідну участь у здійсненні правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Контрольована поставка наркотичних засобів чи їх аналогів може здійснюватись за умови, коли є достатня інформація щодо причетності особи чи групи осіб до організації та ведення наркобізнесу. Така інформація може бути отримана під час проведення оперативно-розшукових заходів, пов'язаних із розслідуванням різних видів злочинів, у тому числі й контрабанди. За результатами таких контрольованих поставок може бути отримана інформація, що слугуватиме підставою для порушення кримінальної справи або міститиме відомості, які є доказовою базою для вже відкритих кримінальних проваджень. Порядок проведення контрольованої поставки визначається ст. 456 Митного кодексу України й відповідним нормативно-правовим актом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади, котрий забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону, погодженим із Генеральною прокуратурою України й зареєстрованим у Міністерстві юстиції України [2].

Висновки. Юридична відповідальність за порушення митних правил і контрабанду є дуже важливим важелем у сфері реалізації митної політики України. Адже саме відповідальність є безпосереднім наслідком скоєння правопорушення та єдино можливим механізмом забезпечення законності й правопорядку у сфері митного контролю. Реорганізація у сфері митної політики, спрямованість на європейські стандарти дає надію на підвищення ефективності та дієвості юридичної відповідальності за порушення митних правил і контрабанду. Проте це питання вимагає свого подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : [підручник] / О.П. Гребельник. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
2. Митний кодекс України : Закон від 13 березня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page17>.
3. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2003. – с. 225.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.244>.
5. Марисюк К.Б. Майнові покарання за Кримінальним кодексом УРСР 1922 року / К.Б. Марисюк // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 223–226.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
7. Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 436 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-2012-п>.
8. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил : Постанова Пленуму Верховного Суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>.

